

**BOKHANDLER-
FORENINGEN**

Høringssvar fra Bokhandlerforeningen Forslag til lov om omsetning av bøker (bokloven)

17.november 2022

Kontaktinformasjon:

Bokhandlerforeningen
www.bokhandlerforeningen.no

Anne Schiøtz

Direktør

E-post: direktor@bokhandlerforeningen.no

mobil: 911 85 604

Hans Antonsen

Styreleder

E-post: hans.antonsen@detnorsketeatret.no

Mobil: 414 46 657

John Thomasgaard

Nestleder

E-post: John.Thomasgaard@norgesgruppen.no

Mobil: 450 05 830

Innhold

Bokhandlerforeningen ønsker en boklov velkommen.....	3
Om Bokhandlerforeningen.....	3
Bokas og fastprisens betydning, og bokhandelens rolle for å nå lovens formål	3
Oppsummering med svar på kulturdepartementets spørsmål.....	4
Punktvis gjennomgang av alle paragrafer	5
§ 1. FORMÅL	5
§ 2. DEFINISJONER.....	5
§ 2. (4.2) Bok	5
§ 2. (4.2) Andre definisjoner.....	6
§ 3. LOVENS VIRKEOMRÅDE.....	7
§ 3. (4.3) Språk	7
§ 3. (4.3) Salg til sluttkunde i annen stat	7
§ 3. (4.3) Fagbøker for profesjonsmarkedet og lærebøker for høyere utdanning	7
§ 3. (4.3) Grunnskolen, videregående skole og omsetning av brukte bøker	10
§ 4. NORMALKONTRAKT.....	11
§ 5. FASTPRIS PÅ BØKER.....	11
§ 5. (4.5.2.2) Lovfesting av fastpris – obligatorisk fastpris.....	11
§ 5. (4.5.2.3) Beregning av fastprisens varighet – rullerende fastpris	11
§ 5. (4.5.2.4) Fastpris på alle formater av nye titler – formatuavhengighet.....	12
§ 5. (4.5.2.5) Samlet fastprisperiode for den enkelte boks tittel	12
§ 5. (4.5.2.6) Fastprisens varighet – to alternative forslag	12
§ 5. (4.5.2.7) Fastpris for reelle nytgivelser og særlig kostnadskrevende utgivelser	13
§ 5. (4.5.2.8) Strømming i fastprisperioden.....	13
§ 5. (4.6.2.1) Rabatter til bibliotek og kvantumsrabatter	13
§ 5. (4.6.2.1) Tittelrabatt på ulike formater - samtidig salg av ulike formater av samme tittel.....	14
§ 5. (4.6.2.2) Generell rabatt til sluttkunde – 12,5 prosent.....	14
§ 6. PLIKT TIL Å SKAFFE OG LEVERE PAPIRBØKER OG E-BØKER	14
§ 7. PLIKT TIL Å TILBY OG LEVERE DIGITALE LYDBØKER.....	15
§ 8. LITTERATURABONNEMENT.....	16
§ 9. SAMARBEID OM FELLESNEDSETTELSE.....	16
§ 10. FRAKT- OG LEVERINGSBETINGELSER.....	17
§ 11. VILKÅR FOR FORHANDLINGER MELLOM LEVERANDØR OG FORHANDLER.....	17
§ 11. (4.12.1) Ikke-diskrimineringsprinsipp	17
§ 11. (4.12.2) Rabatt til forhandler (avanseregulering)	18
§ 11. (4.12.2) Markedssamarbeid (tak med hull)	21
§ 11. (4.13) Tilsyn og tvisteløsning.....	21

(Tallene som står i parentes, viser til kapitlene i Kulturdepartementets høringsnotat)

Bokhandlerforeningen ønsker en boklov velkommen

Bokhandlerforeningen ønsker en boklov velkommen og vil berømme Kulturdepartementet for et nyansert og godt høringsnotat. Vi mener lovens formål tydeliggjør målene for litteraturpolitikken på en god måte.

I høringsvaret oppsummerer vi innledningsvis våre svar på departementets tre hovedspørsmål. Svarene utdypes og konkretiseres deretter i en gjennomgang av hver enkelt paragraf. For bedre lesbarhet har vi inkludert departementets forlag til lovtekst i vårt høringsvar, dette er markert i lyseblått.

Om Bokhandlerforeningen

Bokhandlerforeningen er interesseorganisasjonen for alle landets bokhandler. Vi arbeider for å styrke litteraturen og bokas plass i samfunnet gjennom å sikre bokhandlerne rammevilkår som bidrar til at folk i hele landet får tilgang til et mangfold av litteratur. De fleste bokhandler i Norge, fra små distriktsbokhandler til bokhandelkjeder, campusbokhandler og rene nettbokhandler, er medlemmer i Bokhandlerforeningen. Vi har bokhandler fra Mandal i sør til Kjøllefjord i nord. Hos våre 480 medlemmer jobber det over 2000 dyktige fagpersoner som daglig møter og veileder leseren til både kjente og ukjente forfattere.

Bokas og fastprisens betydning, og bokhandelens rolle for å nå lovens formål

Bøker er viktige i et samfunn, viktigere enn noen gang. Bøkene trener leseferdigheter, gir perspektiver, forståelse, identitet og styrker ytringsfrihet og mangfold – og gjennom det demokratiet.

Bokhandelen er en uerstattelig møteplass mellom boka og leseren. Bokhandelens unike egenskap og store styrke er at den viser frem et stort utvalg av forskjellige bøker der folk ferdes; i handlegata, på kjøpesenteret og på nett. Ingen digitale tilbud har klart å erstatte dette alene. Vi trenger både fysiske bokhandler og nettbokhandler. Bokhandelens digitale løsninger skaper samspill mellom den fysiske butikken og netthandelen. Dette har gitt helt nye muligheter for å synliggjøre og selge litteratur. Samtidig er den fysiske bokhandelens rolle en annen enn nettbokhandelens. Den fysiske bokhandelen er en kulturaktør i lokalsamfunnet som arrangerer forfattermøter og festivaler og driver aktiv rekruttering av lesere, ofte i samarbeid med bibliotek og andre aktører. Høringsnotatet fastslår at et stort nett av fysiske bokhandler er sentralt for oppnåelse av målene i litteraturpolitikken. Bokhandlerforeningen er glade for at departementet så tydelig anerkjenner bokhandelens rolle.

Bokhandelen har aldri før solgt så mange forskjellige bøker som nå. Fastpris på bøker sikrer likere priser på smalere litteratur og såkalte bestselgere, og bidrar til at prisen og utvalget blir så likt som mulig, uansett om man bor i Alta eller Kristiansand. Den gjør det økonomisk mulig for bokhandelen å være den lokale tilbyderer av en stor bredde av ulike bøker. Fastprisen er viktig fordi den bidrar til at vi fortsett kan være et lesende folk med god tilgang på bøker på vårt eget språk.

Oppsummering med svar på kulturdepartementets spørsmål

1. Bokhandlerforeningen mener at lære- og fagbøker må være en del av bokloven

Bokhandlerforeningen mener fastpris fortsatt er et nødvendig virkemiddel for å sikre at det skrives og utgis lærebøker på norsk i alle fag, og at disse gjøres tilgjengelig for studenter og allmenheten.

Bokhandlerforeningen mener at bokloven ikke vil være til hinder for innovasjon i konkurranse med utenlandske aktører. Også innenfor et fastprissystem vil både leverandører og forhandlere ha et stort spillerom for å tilby gode og fleksible løsninger til studentene. Et tydeligere skille mellom lære- og fagbøker og multimediale læremidler, hvor det siste unntas fra loven, vil ytterligere støtte opp under dette. Samtidig vil fastprisen sikre at man fortsatt kan tilby stabile og forutsigbare rammevilkår for norske forskere som publiserer sin forskning i bokformat. Det vil ivareta små fag med særskilte behov for lærebøker og sikre studentenes og allmenhetens tilgang til forskningsbasert faglitteratur på norsk.

Vi har forståelse for at bruktbokmarkedet for fag- og lærebøker utgjør en utfordring for forlagene, så vel som for bokhandlene og forfatterne. Imidlertid kan vi ikke se hvordan dette kan løses gjennom å fjerne fastprisen, med mindre man ser for seg en fullstendig overgang til proprietære digitale tilgangsløsninger. En slik utvikling mener vi vil ha en rekke uønskede konsekvenser. Blant annet vil den frata studentene muligheten til å velge de formatene de selv ønsker, og redusere allmenhetens tilgang til å kjøpe og eie faglitteratur. En fjerning av fastprisen vil også med stor sannsynlighet føre til nedleggelse av campusbokhandler, samtidig som fag- og lærebøker ikke lenger vil omfattes av skaffe- og leveringsplikten.

2. Bokhandlerforeningen mener det bør være 12 måneders rullerende fastpris per format

Bokhandlerforeningen mener at 12 måneders rullerende fastpris *per format*, best ivaretar lesernes ønsker om at det ikke må gå for lang tid før den innbundne boka får fripris, samtidig som det sikrer en rasjonell livssyklus og nødvendig økonomi i bransjen før boken kan tilbys i strømmetjenester og til nedsatt pris. Vi mener at en samlet fastprisperiode vil gi flere uheldige konsekvenser når det kommer til livssyklus og dynamikk for de ulike formatene, uten at det gir noen åpenbare fordeler som veier opp for dette. 18 måneders fastprisperiode vil gi for lang fastprisperiode på den innbundne boken, mens 12 måneders samlet fastprisperiode vil gi altfor kort fastprisperiode, særlig for pocketboken. For å bidra til at gammel backlist kan utgis som lydbok direkte i strømmetjenester foreslår vi, som Menon også anbefalte, en fastprisgrense på maksimalt 28 måneder fra det første verket utgis. Gitt samlet fastprisperiode mener vi forlagene må gis mulighet til å sette ned fastprisen på den innbundne boken og e-boken, til en ny og lavere fastpris når pocketboken kommer.

3. Bokhandlerforeningen mener det ikke finnes dokumenterte behov for å innføre avanseregulering

Bokhandlerforeningen advarer mot å innføre reguleringer i forhandlinger mellom forhandler og leverandør. Utgangspunktet for at departementet vurderer avanseregulering er, slik vi forstår det, faren for *mulige* uheldige konkurransevridende effekter av vertikal integrasjon. Men det er ingenting som tilsier at vertikal integrasjon utgjør et reelt problem i dagens marked. Norge har et velutviklet bokhandlernet og en rik flora av forlag hvor bøkene når ut til leserne. Bokhandelen har aldri solgt en større bredde, fra flere forlag, enn nå.

Bokhandlerforeningen er sterkt imot å innføre en avanseregulering som et «føre-var-tiltak» for å løse et problem man ikke vet finnes, med et virkemiddel man ikke kjenner effekten av. En inngripende detaljregulering av forhandlinger mellom forhandler og leverandør begrenser bransjens muligheter til å selv finne effektive og bærekraftige løsninger i et marked som er i stadig endring. Det vil svekke bokens evne til å konkurrere med andre tjenester og produkter og gi motsatt effekt av hva som er formålet med loven.

Punktvis gjennomgang av alle paragrafer

§ 1. FORMÅL

- Lovens formål er å legge til rette for bredde, mangfold og kvalitet i norsk litteratur og å sikre god tilgjengelighet til litteraturen for alle i Norge.
- Loven skal også ivareta forfatter- og leserinteresser og legge til rette for et mangfold av aktører, bidra til å fremme kultur- og kunnskapsformidling og styrke skriftkulturen på bokmål, nynorsk og de samiske språkene.

Bokhandlerforeningen støtter formålet og mener det tydeliggjør målene for litteraturpolitikken på en god måte.

§ 2. DEFINISJONER

I denne loven menes med

- **bok:** utgivelse innenfor lovens virkeområde, som tilgjengeliggjøres for publikum uavhengig av publiseringsformat, herunder en heftet eller innbundet bok (papirbok), en elektronisk fil (e-bok) eller en innlest parallellutgave av papirbok og elektronisk bok (lydbok)
- **leverandør:** privatperson eller virksomhet som utgir bøker med ISBN-nummer
- **forhandler:** virksomhet som selger bøker til sluttkunde i eksemplarsalg, fysisk eller digitalt
- **sluttkunde:** enhver som kjøper bøker til andre formål enn for videresalg
- **digital abonnements tjeneste:** strømmetjeneste eller annen tjeneste som gir sluttkunde tilgang til e-bøker og lydbøker gjennom å tegne abonnement
- **tittel:** et litterært verk som kan foreligge i ulike formater, herunder trykt bok, e-bok, lydbok
- **omsetning:** salg av bøker i eksemplar og tilgjengeliggjøring av e-bøker og lydbøker i digitale abonnements tjenester
- **fastpris:** bindende videresalgspris på en bok til sluttbruker som skal gjelde i en konkret periode (fastprisperioden)

§ 2. (4.2) Bok

Vi mener at definisjonen av bok bør være så åpen som mulig. Dagens oppfatning av hva en bok er, er nødvendigvis ikke det samme som fremtidens oppfatning av en bok. En for detaljert definisjon åpner fort for «lovlige» smutthull. Det viktigste er å tydeliggjøre at loven er teknologinøytral og gjelder for utgivelser uavhengig av format. Selve eksemplifiseringen mener vi bør gjøres i forskrift. På tilsvarende måte som merverdiavgiftsloven §6-4(4); hvor departementet kan gi forskrift om hva som menes med bøker.

Vi mener definisjonen av bok i loven kan være: *utgivelse innenfor lovens virkeområde, som tilgjengeliggjøres for publikum uavhengig av publiseringsformat.*

Definisjonen av lydbok som en parallellutgave av fysisk bok eller e-bok, åpner for at nye lydbøker, som ikke samtidig gis ut som fysiske bøker, kan utgis direkte i strømming. Disse vil da ikke ha fastpris eller leveringsplikt til strømmetjenester, verken som del av abonnementet eller som eksemplarsalg i fastpris. Vi mener det er fornuftig at konkretiseringen av lydbok også gjøres i forskrift, slik at det er noe enklere å gjøre endringer dersom konsekvensene av dette blir større enn vi forutser i dag. Vi mener også forskriften bør tydeliggjøre at et litterært verk, som først er utgitt som lydbok, vil få fastpris hvis innholdet på et senere tidspunkt utgis som papir- eller e-bok.

Slik definisjonen står nå, eksemplifiserer departementet en *bok* som en innbundet eller heftet *bok*. Vi vil anbefale at departementet heller eksemplifiserer i forskriften at publiseringsformatene kan være trykt,

elektronisk eller innlest/lyd. Det er også mer i tråd med hvordan departementet har brukt begrepene ellers i høringsnotatet. Vi mener det også bør tydeliggjøres at en trykt bok vil si en papirbok, *uavhengig av innbinding*.

§ 2. (4.2) Andre definisjoner

Tittel: Et prinsipp i bokloven er en plikt for leverandør til å sette fastpris på den enkelte boks tittel i hvert format den publiseres i. Bokhandlerforeningen deler oppfatningen av at det derfor kan være fornuftig å definere tittel. Vi foreslår imidlertid at definisjonen i større grad tar utgangspunkt i departementets forklaring i høringsnotatet og at definisjonen blir som følger: *Tittel er navngivelse på en bok som har samme opphaver(e) og samme innhold, og som kan foreligge i ulike formater og ulike utgaver.*

Leverandør: Ut fra departementets forslag er det mulig å (mis)forstå det slik at det kun vil være bøker med ISBN som vil bli omfattet av loven. Vi er bekymret for at dette kan åpne for uheldige smutthull, der kommersielle aktører kan velge å utgi enkelte titler uten ISBN, som da ikke vil omfattes av bokloven. Vi mener en vel så god definisjon av leverandører er: *Kommersiell aktør som utgir bøker*. Slik unngår man unødvendige reguleringer av små aktører, som for eksempel ideelle foreninger og lokallag, samtidig som man sørger for at hele det kommersielle bokmarkedet er omfattet av loven.

Forhandler: Som en følge av at strømmetjenester pålegges å tilby eksemplarsalg av lydbøker, vil også strømmetjenester av lydbøker bli definert som forhandlere og ikke kun tjenester. Bokhandlerforeningen mener dette bidrar til å tydeliggjøre strømmetjenestenes rolle. Vi mener at alle aktører som selger bøker til sluttkunde, enten i eksemplarsalg eller abonnement, uavhengig av format, i praksis er forhandlere. Vi foreslår derfor at definisjonen blir: *forhandler: virksomhet som selger bøker til sluttkunde, fysisk eller digitalt.*

Sluttkunde: Bokhandlerforeningen støtter definisjonen.

Digital abonnements-tjeneste: For å støtte opp om en teknologinøytral lov, foreslår Bokhandlerforeningen å kutte ordet digital, og bruke følgende definisjon: *Abonnements-tjeneste: Strømmetjeneste eller annen tjeneste som gir sluttkunde tilgang til bøker i ett eller flere formater gjennom å tegne abonnement.*

Omsetning: Bokhandlerforeningen mener det er vesentlig at loven inkluderer omsetning fra alle aktører som selger bøker til sluttkunde, enten i eksemplarsalg eller i abonnement, uavhengig av format. Vi foreslår derfor at definisjonen av omsetning blir: *Salg av bøker i eksemplar og tilgjengeliggjøring gjennom strømmetjeneste eller annen tjeneste som gir sluttkunde tilgang til bøker i ett eller flere formater gjennom å tegne abonnement.*

Fastpris: Bokhandlerforeningen støtter definisjonen. Vi mener at hvis regjeringen ender på en samlet fastprisperiode, bør det komme frem at leverandør gis mulighet til å endre til en ny og lavere bindende videresalgspris på den innbundne boken og e-boken i løpet av fastprisperioden, fra det tidspunkt hvor tittelen tilbys i et annet og rimeligere format.

Vi mener også det må vises til sluttkunde, som departementet har definert, og ikke sluttbruker, som departementet ikke har definert.

§ 3. LOVENS VIRKEOMRÅDE

- Loven gjelder for omsetning av bøker på bokmål, nynorsk eller samiske språk utgitt av norsk leverandør for salg gjennom norsk forhandler.
- Loven gjelder likevel ikke ved salg til sluttkunde i en annen stat.
- Loven gjelder for omsetning av skjønnlitteratur, sakprosa, [fagbøker for profesjonsmarkedet og lærebøker for høyere utdanning,] uansett publiseringsformat.
- Loven gjelder ikke for omsetning av skolebøker til grunnskolen og videregående skole eller omsetning av brukte bøker.
- Kongen gir forskrift om lovens anvendelse på Svalbard og kan fastsette særlige regler under hensyn til de stedlige forhold.

§ 3. (4.3) Språk

Departementet foreslår at loven ikke skal omfatte minoritetsspråkene kvensk, romani, og romanes, fordi markedet i dag er minimalt og det dermed er andre virkemidler som er viktigere for å støtte produksjon av bøker på disse språkene.

Et vesentlig mål med bokloven er å styrke norsk språk. Bokhandlerforeningen mener loven også bør gjelde for bøker på minoritetsspråkene kvensk, romani, og romanes.

§ 3. (4.3) Salg til sluttkunde i annen stat

Vi støtter departementets forslag til avgrensning slik at det kun er omsetning av bøker i Norge som omfattes for å sikre at loven ikke strider mot EØS-retten.

§ 3. (4.3) Fagbøker for profesjonsmarkedet og lærebøker for høyere utdanning

Bokhandlerforeningen mener at fagbøker for profesjonsmarkedet og lærebøker for høyere utdanning må være en del av lovens virkeområde. I formålsparagrafen understrekes det at loven skal bidra til kunnskapsformidling, og til å styrke skriftkulturen på bokmål, nynorsk og de samiske språkene. Vi mener at fastpris på fag- og lærebøker, på lik linje med annen litteratur, er vesentlig for å nå dette formålet.

I tråd med den nye språklovens formål

Inkludering av lære- og fagbøker i bokloven, vil også være i tråd med den nye språklovens formål om å styrke norsk språk som et samfunnsbærende språk som skal kunne brukes på alle områder, inkludert akademia. Fastpris vil bidra til å bevare norsk som fagspråk og sikre studentenes og allmenhetens tilgang til forskningsbasert faglitteratur på norsk.

Fastpris bidrar til likere priser for store og små fag

Fastpris på bøker sikrer likere priser på smalere litteratur og såkalte bestselgere, og sørger for at man kan gi ut og selge et bredt utvalg av litteratur på norsk. Dette er høyst relevant også i akademia. Med unntak av store profesjonsstudier, er det en overvekt av små fag og emner ved norske universiteter og høyskoler. Kombinasjonen av få studenter og lokal pensumfastsettelse gir et lite marked for norsk faglitteratur. Som departementet påpeker, er det grunn til å tro at en friprissituasjon vil medføre at pensumbøker knyttet til små fag vil øke i pris, og at det dermed blir dyrere å velge smalere utdanningsveier i universitets- og høyskolesektoren.

Skaffe- og leveringsplikten er viktig også for lære- og fagbøker

En boklov som ikke inkluderer lære- og fagbøker vil føre til at disse bøkene ikke lenger vil bli omfattet av skaffe- og leveringsplikten. Hvis dette fører til at enkelte leverandører velger å selge sine bøker gjennom

proprietære abonnementsløsninger, vil det kunne redusere mangfoldet av aktører og tjenester som sikrer god tilgjengelighet til lære- og fagbøker. På fagbokmarkedet er e-bøker betydelig viktigere enn vi (foreløpig) ser det i allmennmarkedet. Vi støtter derfor departementets presisering om at leveringsplikten gjelder for både papirbøker, e-bøker og lydbøker.

Krevende å skille mellom lærebøker, fagbøker og sakprosa

Departementet påpeker dessuten at det kan være krevende å definere og håndheve et klart skille mellom fagbøker og lærebøker, og foreslår likebehandling av de to, blant annet for å hindre uheldige tilpasninger. Begrunnelsen som gis for dette er at begge bokgrupper er viktige for å opprettholde norsk og samisk fagspråk og sikre faglitteratur for studenter og fagfolk, så vel som for allmennheten. Bokhandlerforeningen støtter denne vurderingen. I forlengelse av dette vil vi argumentere for at det kan være tilsvarende vanskelig å skille klart mellom fagbøker og sakprosa. Det vil kunne få uheldige konsekvenser dersom bare en av disse omfattes av loven, eksempelvis ved at forlagene i teorien står fritt til å sjonglere bokgruppetilhørighet.

Campusbokhandelens rolle

Lovens formål skal blant annet sikre god tilgjengelighet til litteratur og fremme kultur- og kunnskapsformidling. Det er ikke slik at bøker som finnes på pensumlistene, automatisk blir solgt. Her spiller campusbokhandelen en viktig rolle som veileder og formidler av pensum og støttelitteratur.

Bokhandelen samarbeider tett med universitetene og høyskolene, og legger stor innsats i å få tak i og klargjøre pensumlitteratur for studentene. Campusbokhandelen gir en garanti til alle lærestedene de samarbeider med om å skaffe alt som er tilgjengelig av obligatorisk pensumlitteratur, både til de store og små fagområdene. Butikkene legger mye arbeid i å bestille og finne frem til pensum i alle fag, også bøker som kan være vanskelige å få tak i og ellers ville ført til lang bestillingstid for studentene. Dette bidrar til å sikre at pensumbeslutterne ved de norske lærestedene kan sette akkurat den litteraturen de ønsker på pensumlistene, og vite at studentene kan få tak i den. Gjennom dette arbeidet gjør bokhandelen også et viktig bidrag for å øke salget av pensumlitteratur. Tilbakemeldinger fra utenlandske forlag er at det er flere studenter som kjøper pensum i Norge sammenlignet med mange andre land. En viktig årsak til dette er nettopp at vi har et svært godt utbygd bokhandlernet på campus ved norske universiteter og høyskoler. Det handler om enkelhet og tilgjengelighet, i tillegg til faglig veiledning fra erfarne ansatte.

En fjerning av fastprisen vil imidlertid gjøre det vanskelig for campusbokhandelen å konkurrere med andre aktører som har mulighet til å gå lengre ned i pris på de store fagene. Dette vil igjen svekke bokhandelen økonomisk, og føre til at filialer legges ned. Da vil både studenter og fagfolk miste en viktig nærhet til lære- og fagbøker på campus. Akademika har gjort estimerer som viser at rundt 20 prosent av omsetningen i campusbokhandlene kommer fra nye bøker i fastpris, samtidig som dette utgjør omtrent 1/4 av deres samlede bruttofortjeneste.

Norsk fagspråk i konkurranse med engelsk

En viktig grunn til at norsk som fagspråk svekkes er den økende internasjonaliseringen av studier ved norske læresteder, universitetenes og høyskolenes egne belønningssystemer og det enkle faktum at engelsk er verdens forskningsspråk. Bokhandlerforeningen deler bekymringen for at norsk fagspråk svekkes i konkurransen fra engelsk, men mener at frie priser ikke vil føre til at det utgis flere og mer oppdaterte lære- og fagbøker på norsk. Som departementet har mottatt innspill om, er læremiddelproduksjon for små fag i universitets- og høyskolesektoren tvert imot avhengig av fastpris over en lengre periode.

Undersøkelser Akademika har gjort av pensumlister fra 2020 – 2022 viser at nærmere 70 prosent av bøkene på pensum er lærebøker på norsk, og at norske pensumbøker oftere går igjen på flere pensumlister. Det er imidlertid store variasjoner fra lærested til lærested. Norske lærebøker er særlig viktig på bachelornivå. Vi

mener fastpris på lærebøker vil bidra til forutsigbare rammevilkår for fagbokforfattere og sikre studentene god tilgjengelighet til pensum i de formatene de selv foretrekker.

Skillet mellom lærebøker og læremidler

I høringsnotatet benyttes begrepene lærebøker og læremidler. Her mener vi det kan være hensiktsmessig å tydeliggjøre skillet mellom digitale lærebøker og multimediale læremidler.

I forskriften om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger, er digitale læremidler definert som *nettbaserte redskaper som kan brukes i det pedagogiske arbeidet, og som er utviklet med hensikt å støtte læringsaktiviteter*. Det kan være flere vesentlige argumenter for å holde fast ved et skille mellom lærebøker og digitale læremidler, blant annet at:

- Lære- og fagbøker har momsfritak, mens digitale læremidler ikke har det.
- Lære- og fagbøker har ISBN, mens digitale læremidler ikke/sjeldent har det.
- Forfattere av lære- og fagbøker får beregnet royaltys med utgangspunkt i normalkontrakter, mens innholdsprodusenter til digitale læremidler lønnes på andre måter.

En konsekvens av dette vil være at lære- og fagbøker, uavhengig av format, fortsatt vil få fastpris, mens multimediale læremidler ikke får det. Vi er enige med Universitets- og høyskolerådets innspill:

“Dersom multimediale læremidler unntas fra bokloven, vil norske forlag kunne utvikle og tilby abonnement på digitale læremidler, enten som tillegg til en lærebok eller som selvstendige multimediale læremidler. Samtidig vil man da kunne tilby stabile og forutsigbare rammevilkår for norske forskere som publiserer sin forskning i bokformat, for små fag med særskilte behov for lærebøker og for studentenes og allmenhetens tilgang til forskningsbasert faglitteratur på norsk.”

Studentene ønsker bøker i ulike format

Lærebøker og læremidler i høyere utdanning ligger i brytningspunktet mellom digitale og fysiske utgivelser. Undersøkelser fra blant andre Kopinor og Akademika viser at majoriteten av studenter ønsker tilgang på både papirbøker og digitale lærebøker. Bokhandlerforeningen mener forslaget om å tilby samme tittel i ulike formater (f.eks. papirbok og lydbok) som ett produkt med en egen pakkepris i fastprisperioden, vil være gunstig for studenter som ønsker å utnytte formatenes ulike styrker i sin studiehverdag. Vi mener imidlertid at det er avgjørende at det er leverandøren som setter sammen produktpakken, og at alle forhandlere har tilgang til å selge produktet til samme pris.

En boklov vil ikke være til hinder for innovasjon

Det er ikke noe i veien for at alle forhandlere, inkludert forlag, kan tilby studentene gode digitale løsninger i dag. Faste priser hindrer ikke forlagene i å publisere og tilby lære- og fagbøker i ulike format, oppdatere disse, eller tilby digitale læremidler som ressurser til lærebøker. Kopinor åpner også for å bruke en viss andel av en bok i digitale og fysiske pakked løsninger. I tillegg er nærmere 80 prosent av all pensumlitteratur i dag i fripris. Det er fullt mulig for norske forlag og forhandlere i å tilby disse titlene, sammen med eksempelvis artikler og enkeltkapitler, i ulike skreddersydde abonnementsløsninger. Det viktigste er at studentene selv får velge de formatene de ønsker.

Vi kan ikke se at digitale abonnementsløsninger i seg selv, vil gi et større utvalg av oppdatert faglitteratur på norsk i store og små fag. Vi forstår at bruktbokmarkedet utgjør en særlig utfordring for forlagene, så vel som for bokhandlerne og forfatterne, når det kommer til fag- og lærebøker. Imidlertid kan vi ikke se hvordan dette kan løses gjennom å fjerne fastprisen, med mindre man ser for seg en fullstendig overgang til proprietære digitale tilgangsløsninger. En slik utvikling mener vi vil ha en rekke uheldige konsekvenser, blant annet at det

vil frata studentene muligheten til å velge de formatene de selv ønsker. Det er heller ikke gitt at studentene får billigere pensum enn i dag, dersom de må abonnere på en rekke ulike tjenester.

Bokhandlerforeningen foreslår at digitale abonnementstjenester for fagbokmarkedet følger forslaget for digitale abonnementstjenester for lydbøker, det vil si at de kan tilby eksemplarsalg av nye lære- og fagbøker som e-bøker i fastprisperioden. På samme måte tilbyr for eksempel strømmetjenesten Viaplay salg av nye filmer. Vi mener at denne løsningen ivaretar muligheten for innovasjon på fagbokmarkedet, samtidig som den sikrer at det fortsatt vil være mulig å skrive, gi ut og selge norsk faglitteratur.

Vi mener det er gode grunner til å ekskludere fastprisbøker i abonnementstjenester for pensumlitteratur, på samme måte som departementet foreslår å ekskludere fastprisbøker innen allmennmarkedet i strømmetjenester. Ser vi på erfaringene fra strømming av lydbøker og film, er det som departementet skriver to hovedtrekk som gjentar seg, og som vi mener er like relevant for fagbokmarkedet:

«Det ene er at det blir mye mindre penger til forfatterne i strømmeøkonomien enn ved salg av bøker på papir. Forlagsøkonomien rammes av det samme, med mindre forlaget selv eier strømmetjenesten. Konkurransen handler derfor først og fremst om å få kontroll over forhandlermarkedet for lyd, enten gjennom å være «first mover» eller gjennom å få en tilnærmet monopolsituasjon. Dette har også vært utviklingen internasjonalt, typisk representert ved Spotify i musikkbransjen. I denne situasjonen kan det lett oppstå konflikter mellom partene i bokbransjen. På lang sikt kan også lytterne bli skadelidende fordi en situasjon med bare en aktør i markedet kan medføre mindre mangfold og bredde, og være et hinder for innovasjon og utvikling».

Betydningen av å formidle forskning og fagkunnskap ut til offentligheten

At fagbøker omfattes av bokloven har til slutt relevans ikke bare for academia, men også for det bredere samfunnsoppdraget academia tar på seg med å formidle forskning og fagkunnskap ut til offentligheten.

Tidligere i år mottok kunnskapsdepartementet en utredning om akademisk ytringsfrihet (NOU 2022: 2). Der påpekes det hvor viktig det er å knytte storsamfunnet og academia tettere sammen, og at formidling av forskning, også gjennom lærebøker, på ulike måter har stor betydning for offentligheten. Som departementet bemerker, er produksjonen av akademiske lærebøker en viktig del av den samlede kunnskapsproduksjonen på norsk, hvor det eksempelvis innenfor samfunnsvitenskap og humaniora lages lærebøker som også brukes i allmennmarkedet.

Å tilby pensum utelukkende gjennom proprietære digitale tilgangsløsninger – som kan være en konsekvens av å fjerne fastprisen på fagbøker – vil kunne ha den uheldige virkningen at det reduserer allmenhetens tilgang til å kjøpe og eie faglitteratur. Dette står i motsetning til formålet med loven og akademias samfunnsoppdrag om å formidle både innad i academia og ut mot allmennheten.

§ 3. (4.3) Grunnskolen, videregående skole og omsetning av brukte bøker

Departementet anbefaler at salg av bøker til grunnskolen og videregående skole ikke er en del av bokloven. Dette er i tråd med dagens bokavtale og begrunnes med at salg til grunn- og videregående skole gjøres gjennom store anbudsrunder av kommunene til store fag (og er knyttet til EØS-regler), i motsetning til hvordan salget av lære- og fagbøker skjer på høyere utdanning. Bokhandlerforeningen støtter forslaget.

§ 4. NORMALKONTRAKT

- Representanter for forfattere, illustratører og oversettere kan samarbeide med leverandører om normalkontrakter som inneholder bestemmelser om honorarsatser for forfattere og illustratører, provisjonssatser for deres agenter, og oversetterhonorar.
- Departementet kan gi forskrift om særlige tilfeller hvor normalkontrakter skal anvendes.

Departementet påpeker at normalkontraktene er en grunnleggende del av det norske litterære systemet. De sikrer likhet og trygghet for landets forfattere, oversettere og illustratører fordi royaltyen beregnes ut fra en gitt fastpris over en gitt periode, noe som gir en forutsigbarhet med hensyn til inntjening.

Bokhandlerforeningen støtter at normalkontrakten blir en del av bokloven og at illustratørene også inkluderes. Forfatterforeningen har vært tydelig på at hvis ikke normalkontraktsverket beskyttes, vil ikke loven virke etter hensikten. Vi deler Forfatterforeningens syn på at lovutkastet må åpne opp for at forskriften *pålegger* bruk av normalkontrakter. En boklov som også inkluderer lære- og fagbøker, sikrer at normalkontraktene også gjelder for lære- og fagbokforfattere.

§ 5. FASTPRIS PÅ BØKER

- Leverandøren skal sette en fastpris for hvert publiseringsformat for den enkelte tittel.
- Fastprisen gjelder for leverandører og forhandlere i [12][18] måneder fra første gang tittelen utgis av en norsk leverandør.
- Leverandøren kan forlenge fastprisperioden med inntil sju år for særlig ressurskrevende utgivelser, mot å tilby sine forhandlere full returrett.
- E-bøker og digitale lydbøker med fastpris kan ikke gjøres tilgjengelige i digitale abonnementstjenester før fastprisperioden for tittelen etter første eller annet ledd er utgått.
- Departementet kan gi forskrift om fastpris på reelle nyutgaver av en tittel etter at fastprisperioden etter første eller andre ledd er utløpt.
- Departementet gir forskrift om vilkår for kvantumsrabatter til sluttbruker, rabatter til bibliotek og rabatter ved samtidig salg av ulike formater av samme tittel i fastprisperioden.

§ 5. (4.5.2.2) Lovfesting av fastpris – obligatorisk fastpris

Bokhandlerforeningen mener det er en styrke at en obligatorisk fastprisordning vil gjelde for alle aktører i bransjen. Fastpris er et vesentlig virkemiddel som bidrar til at bokhandelen kan tilby et mangfold av litteratur over hele landet.

Fastpris på bøker er ikke det samme som faste, høye priser. Konsumprisindeksen viser at bøker ikke har steget mer i pris enn andre kulturvarer. Leseren vil dessuten alltid finne gode tilbud og bøker i alle prisklasser i bokhandelen. Det er kun de nye bøkene som selges til faste priser i en gitt periode. Cirka 70 prosent av titlene som selges i bokhandelen, har ikke faste priser. Samtidig er det de 30 prosentene av titlene som selges til fastpris, som gjør det økonomisk mulig for bokhandelen å tilby leserne det store utvalget av bøker totalt.

§ 5. (4.5.2.3) Beregning av fastprisens varighet – rullerende fastpris

Bokhandlerforeningen er positive til at fastprisen beregnes fra utgivelsesdato og løper en fast periode, det vil si at fastprisen er rullerende.

§ 5. (4.5.2.4) Fastpris på alle formater av nye titler – formatuavhengighet

Departementet foreslår å videreføre en plikt for leverandører til å sette fastpris på den enkelte boks tittel i hvert format den publiseres i. Bokhandlerforeningen støtter departementets forslag. Formatuavhengighet sikrer en teknologinøytral lov og er helt avgjørende for at formatene likebehandles.

§ 5. (4.5.2.5) Samlet fastprisperiode for den enkelte boks tittel

Departementet foreslår en samlet fastprisperiode hvor fastprisperioden vil løpe fra første utgave av en tittel, uavhengig av format. Dette er en endring fra dagens praksis hvor hvert format har fastpris det året tittelen utgis, og frem til 1. mai året etter.

Bokhandlerforeningen deler Forfatterforeningens syn på at den beste løsningen for å støtte opp om formålet vil være en rullerende fastpris som følger hvert format. Altså ikke en samlet fastprisperiode som høringsforslaget foreslår.

§ 5. (4.5.2.6) Fastprisens varighet – to alternative forslag

Departementet foreslår en samlet fastprisperiode på enten 12 eller 18 måneder.

Bokhandlerforeningen mener at 12 måneder rullerende fastpris per format, best ivaretar lesernes ønsker om at det ikke må gå for lang tid før den innbundne boka får fripris, samtidig som det sikrer en rasjonell livssyklus og nødvendig økonomi i bransjen før boken kan tilbys i strømmetjenester og til nedsatt pris.

Vi mener generelt at en samlet fastprisperiode vil gi flere uheldige effekter når det kommer til livssyklus og dynamikk for de ulike formatene, uten at det gir noen åpenbare fordeler som veier opp for dette. 18 måneders fastprisperiode vil gi for lang fastprisperiode på den innbundne boken, mens 12 måneders samlet fastprisperiode vil gi altfor kort fastprisperiode, særlig for pocketboken.

De aller fleste nye, norske bøker kommer i salg om høsten for være mest mulig aktuelle opp mot det viktige julesalget. Etter jul daler normalt salget drastisk for de fleste titler. Pocketboken kommer gjerne i løpet av vårhalvåret, ofte mellom mars og juni, og bidrar til å skape ny oppmerksomhet rundt tittelen.

Ved 12 måneders samlet fastprisperiode vil fastprisperioden for pocketboken sannsynligvis reduseres kraftig; Hvis den innbundne boken for eksempel kommer 1. oktober det ene året og pocketboken 1. juni det påfølgende året, vil pocketboken kun ha 4 måneders fastprisperiode. Det vil gi konkurranse mellom forhandlerne på et for tidlig tidspunkt for et viktig format, noe som ikke vil styrke lovens formål.

Utfordringen med 18 måneder fastprisperiode, er på den andre siden at det er vanskelig å selge den innbundne boka til fullpris, når tittelen blir tilgjengelig i pocketformat. Det samme gjelder for e-boka. Dagens ordning, med fripris fra 1. mai, bidrar som en sikkerhetsventil med mulighet for å realisere den innbundne boken til cirka samme pris som pocketboken. Det bidrar også til at flere bokhandler kan la være å returnere bøker til forlaget. Generelt er det viktigere for bokhandelen å ha en stor bredde i små opplag, fremfor færre titler i store volum. Samtidig ønsker bokhandelen å løfte frem nyhetene med flere eksemplarer av hver tittel. 18 måneders fastpris på den innbundne boken vil føre til at bokhandlene tar mindre risiko og bestiller færre eksemplarer av hver bok enn i dag, for å unngå å bygge opp store varelagre med liten omløpshastighet, eller eventuelt returnerer flere bøker på et tidligere tidspunkt.

Gitt samlet fastprisperiode mener vi forlagene bør gis mulighet til å sette ned fastprisen på den innbundne boken og e-boken, til en ny og lavere *fastpris* fra det tidspunktet pocketboken kommer. For å bidra til at gammel backlist kan utgis som lydbok direkte i strømmetjenester foreslår vi, som Menon også anbefalte, en fastprisgrense på maksimalt 28 måneder fra det første verket utgis.

§ 5. (4.5.2.7) Fastpris for reelle nytgivelser og særlig kostnadskrevende utgivelser

Departementet foreslår at leverandøren kan forlenge fastprisperioden med inntil sju år for særlig ressurskrevende utgivelser, mot å tilby sine forhandlere full returrett. I tillegg kan departementet gi forskrift om fastpris på reelle nytgaver av en tittel etter at fastprisperioden etter første eller andre ledd er utløpt. Bokhandlerforeningen støtter dette. Muligheten for å forlenge fastprisperioden er særlig brukt av forlagene for fagbøker hvor dette sikrer en forutsigbar inntekt som bidrar til at det er økonomisk forsvarlig å revidere fagbøker til både små og store fag.

Forskriften bør tydeliggjøre at en reell nytgave er noe annet enn for eksempel en ny pocketutgave med nytt omslag, når innholdet ellers er likt den tidligere pocketboken.

§ 5. (4.5.2.8) Strømming i fastprisperioden

Departementet foreslår at e-bøker og digitale lydbøker med fastpris ikke kan gjøres tilgjengelige i digitale abonnementstjenester før fastprisperioden for tittelen etter første eller annet ledd er utgått.

Bokhandlerforeningen mener at dette er en tydeliggjøring av dagens praksis, som vi støtter.

Det er bra for leseren at bøker er tilgjengelig i mange formater og kanaler. Samtidig er det viktig å sikre en nødvendig økonomi i bransjen som gjør at det kan skrives, utgis og formidles et stort mangfold av titler.

Leserundersøkelsen 2022 viser at det er de som allerede leser mye, som også bruker strømmetjenestene. Når over halvparten av de som har strømmeabbonnementer konsumerer like mange eller færre bøker enn før, må vi kunne anta at strømming går på bekostning av salg av bøker i andre formater. Blant annet ser vi en nedgang i salget av spesielt pocketbøker de siste årene, noe som gir dårligere inntjening både for forfatteren og andre aktører i bokbransjen. Derfor er det viktig at den nye bokloven ikke åpner for at nye bøker kan tilbys i strømmetjenestene før de har vært tilgjengelig for salg en viss periode i bokhandelen og andre kanaler.

§ 5. (4.6.2.1) Rabatter til bibliotek og kvantumsrabatter

Departementet foreslår å gi forskrift om vilkår for kvantumsrabatter til sluttbruker og rabatter til bibliotek.

Rabatter til bibliotek

Bokhandlerforeningen støtter departementets forslag. Dagens bokavtale åpner for å gi 20 prosent rabatt til offentlige bibliotek ved kjøp av nye bøker. Vi merker oss at departementet skriver bibliotek, uten andre presiseringer. Vi foreslår at bibliotek defineres som *utlånsvirksomhet som er åpen for allmennheten eller kommer offentligheten til gode gjennom bruk i forskningsinstitusjoner, skoler, universiteter og høyskoler*. Ut fra departementets forslag til definisjon av *sluttkunde* inkluderer dette også bibliotek, noe som i prinsippet vil tilsi at bibliotekene også kan tilbys kvantumsrabatt.

Kvantumsrabatter

Bokhandlerforeningen opplever at dagens ordning fungerer godt og anbefaler at denne videreføres i forskriften.

Skjulte rabatter og frakt til sluttbruker

I dagens bokavtale er det tydeliggjort at det ikke er tillatt å tilby skjulte rabatter. Eksempelvis er det ikke tillatt å:

- Gi bort bøker bundet av fastpris.
- Benytte kjøp av fastprisbøker til opptjening av lojalitets- eller medlemsfordeler i ulike bonusprogram.
- Tilby pakker, hvor andre bøker, produkter eller tjenester inngår, knyttet til kjøp av fastprisbøker.

Målet må være en enkel og forståelig lov. Vi anbefaler derfor at det tydeliggjøres i forskriften at skjulte rabatter ikke er tillatt. Dagens bokavtale tillater valgfri frakt på bokforsendelser fra forhandler til sluttkunde. Dette mener vi bør videreføres og tydeliggjøres i forskriften.

§ 5. (4.6.2.1) Tittelrabatt på ulike formater - samtidig salg av ulike formater av samme tittel

Departementet foreslår at det i forskrift gis anledning for forhandler, etter avtale med leverandør, å gi rabatter ved samtidig salg av ulike formater av samme tittel. Det vil si at det åpnes opp for at en forhandler kan tilby sluttbrukeren samme tittel i ulike formater (f.eks. papirbok og lydbok) som ett produkt med en egen pakkepris i fastprisperioden.

Bokhandlerforeningen støtter forslaget. Vi mener det vil være et gunstig og rimeligere alternativ for lesere og studenter som ønsker å utnytte formatenes ulike styrker. Det åpner også for innovasjon og nye muligheter.

En forskrift må imidlertid spesifisere at alle forhandlere skal ha lik og samtidig tilgang til å selge produktet i fastprisperioden. Dette for å sikre likebehandling av alle forhandlere. Vi foreslår følgende formulering: *Leverandør gis anledning til å tilby alle titler, uavhengig av utgivelsestidspunkt, som tittelpakker hvor flere formater tilbys samlet i markedet til en rabattert pris. Leverandør skal tilby denne åpent til alle forhandlere.*

§ 5. (4.6.2.2) Generell rabatt til sluttkunde – 12,5 prosent

Bokhandlerforeningen støtter forslaget om å fjerne den generelle rabatten til sluttkunde

Departementet foreslår å fjerne den generelle rabatten til sluttkunde på 12,5 prosent. Begrunnelsen er at små bokhandler i distriktene sjeldent har råd til å tilby rabatten til sluttkunde og dermed må holde et høyere prisnivå enn netthandel, store aktører og dagligvare. Dette virker i strid med boklovens formål om likebehandling av alle forhandlere.

Bokhandlerforeningen støtter dette forslaget. Vi mener at det å fjerne muligheten for å gi 12,5 prosent rabatt til sluttbruker er med på å tilrettelegge for et godt nett av bokhandler over hele landet.

For mange distriktbokhandler er dagligvarebutikkene en vel så stor konkurrent som nettbokhandelen. Dagligvarebutikker har mulighet til å kjøpe inn store partier av bestselgere og selger bøkene med rabatt. Samtidig stilles det ingen krav til dagligvare og massemarked: De er ikke omfattet av skaffe- og leveringsplikten, har ikke litteraturabonnementer, og tar ikke inn bredde på samme måte som bokhandelen. Bokhandlere opplever dermed at folk plukker med seg bestselgere fra matbutikken og kommer til bokhandelen for å få tak i smalere litteratur. I tillegg opptre forlagene også som forhandlere med nettbokhandel som tilbyr sluttbruker egne titler med 12,5 prosent rabatt.

§ 6. PLIKT TIL Å SKAFFE OG LEVERE PAPIRBØKER OG E-BØKER

- En forhandler som har omsetning av papirbøker som kjernevirksomhet, skal på forespørsel fra en sluttkunde skaffe papirbøker som lagerføres av en leverandør.
- En leverandør skal på bestilling fra forhandler levere papirbøker og e-bøker som leverandøren har tilgjengelig til en forhandler som bestiller disse.
- Departementet gir forskrift om gjennomføringen av forhandlernes og leverandørenes plikter etter første og andre ledd.
- Departementet kan gi forskrift om at første og andre ledd får anvendelse for forhandlere og leverandører som ikke har omsetning av bøker som kjernevirksomhet.

Bokhandlerforeningen støtter en fortsatt skaffe- og leveringsplikt

Bokhandlerforeningen mener skaffe- og leveringsplikten er avgjørende for at formålet om et mangfold av titler og aktører blir oppfylt. Vi anser det som en del av bokhandelens samfunnsoppdrag og service til kunden å skaffe de bøkene kunden etterspør. Vi støtter presiseringen om at leveringsplikten gjelder både for papirbøker og e-bøker. Videre støtter vi departementets konkretisering av at skaffeplikten for e-bøker kun gjelder for forhandlere som har løsninger for salg av e-bøker.

Skaffe- og leveringsplikten må også gjelde for bøker utenfor fastprisperioden

For å sikre fortsatt god tilgang til litteratur over hele landet, kan det være fornuftig å tydeliggjøre at skaffe- og leveringsplikten for papirbøker og e-bøker også gjelder for bøker i fripris og ikke kun for bøker i fastpris.

Alle forhandlere må ha lik rett til å tilby en tittel fra samme tidspunkt

Forlagene opptrer i stadig større grad også som forhandlere for egne titler. Bokhandelen opplever i dag at enkelte forlag tilbyr sluttkunden forhåndssalg av bøker i egne kanaler før boken tilbys via bokhandelen.

Vi mener en forskrift må tydeliggjøre at leveringsplikten innebærer at alle forhandlere skal ha rett til å selge tittelen til publikum fra samme tidspunkt. Dette må også inkludere en felles sperrefrist for forhåndssalg.

§ 7. PLIKT TIL Å TILBY OG LEVERE DIGITALE LYDBØKER

- En forhandler som tilbyr digitale lydbøker i eksemplarsalg, skal tilby alle lydbokutgivelser som er digitalt tilgjengelige for distribusjon fra leverandørene.
- En digital abonnementsjeneste som har formidling av lydbøker som kjernevirksomhet skal tilby eksemplarsalg av alle lydbokutgivelser som er digitalt tilgjengelige for distribusjon fra leverandørene.
- En leverandør skal levere eksemplarer av digitale lydbøker til enkeltsalg i digitale abonnementsjenester, til forhandlere som omsetter lydbøker og til bibliotek.
- Departementet kan gi forskrift om gjennomføringen av forhandlernes, abonnementsjenestenes og leverandørenes plikter etter første til tredje ledd.

Forhandler og digitale abonnementsjenester - plikt om å tilby og levere lydbøker

Bokhandlerforeningen støtter forslaget om at leverandører skal levere eksemplarer av digitale lydbøker til enkeltsalg i digitale abonnementsjenester, og til forhandlere som omsetter lydbøker. Videre støtter vi at forhandlere som tilbyr digitale lydbøker i eksemplarsalg, skal tilby alle lydbokutgivelser som er digitalt tilgjengelige for distribusjon fra leverandørene.

Til slutt støtter Bokhandlerforeningen forslaget om at også digitale strømmetjenester plikter å tilby digitale lydbøker i eksemplarsalg. Vi er enige i departementets argumentasjon om at dette vil bidra til bedre tilgjengelighet for kundene på de plattformene de selv velger å bruke, og likebehandling av aktørene i markedet ved at en ikke kan nekte å tilby eller levere digitale lydbøker på bakgrunn av eierskap.

Leveringsplikt av lydbøker til folkebibliotek

En del av vårt litterære system er basert på at forfattere og forlag får inntekter ved at bøker blir kjøpt inn til bibliotekene og gjort tilgjengelige der. Vi mener det er både vesentlig og positivt at bøker, uavhengig av format, gjøres tilgjengelig for alle gjennom folkebibliotekene. Men Norges litterære infrastruktur er også basert på en god balanse mellom gratis tilgang til bøker i bibliotek og gode kommersielle tjenester. Dette er det vesentlig å ivareta også i fremtiden. En lov må ikke frata forhandlere og leverandører incentiver for å lage lønnsomme forretningsmodeller, som også ivaretar forfatterøkonomien. Skal det være leveringsplikt for lydbøker til bibliotek, må det være på betingelser som ikke gjør det umulig å formidle litteratur gjennom det

som er hovedkilden til bøker: eksemplarsalg til leserne. Til slutt mener vi på generell basis at loven ikke bør detaljregulere forhandlinger mellom ulike aktører i bransjen.

§8. LITTERATURABONNEMENT

- Leverandører kan samarbeide om å tilby forhandlere forskjellige typer litteraturabonnement.
- Leverandørene skal tilby litteraturabonnementene til samme rabattsats og med identiske vilkår til alle forhandlere som tegner samme type abonnement.
- Departementet kan gi forskrift om nærmere bestemmelser om litteraturabonnementene.

Departementet åpner for at leverandører kan samarbeide om å tilby forhandlere forskjellige typer litteraturabonnementer. Et litteraturabonnement er en kollektiv abonnementsordning der forhandlere som tegner seg for å motta et gitt tittelutvalg, tilbys førsteeksemplar til fast rabatt samt en fast sortimentsrabatt. Litteraturabonnementene har vært et grunnleggende virkemiddel for å sikre bredde og mangfold i utvalget gjennom en årrekke. Så å si samtlige bokhandlere har et litteraturabonnement i dag.

Som departementet beskriver, bidrar litteraturabonnementene til at et mangfold av bøker og litterære sjangre er tilgjengelige og formidles i bokhandler landet rundt. Abonnementenes kollektive karakter bidrar til likebehandling av leverandører, at ingen forhandler kan få særskilte fortrinn basert på eierskap og at det kan etableres nye leverandører. På denne måten bidrar også abonnementene til rettferdig konkurranse.

Bokhandlerforeningen støtter departementets forslag om at leverandører kan samarbeide om å tilby litteraturabonnementer til forhandlere og at dette avtales mellom parter i frie forhandlinger.

Vi deler oppfatningen om at litteraturabonnementer må være kulturpolitisk begrunnet med mål om å sikre et bredt utvalg av titler fra et mangfold av forfattere og leverandører. Det må samtidig tas hensyn til at vi har et mangfold av bokhandler, og at det vil være behov for ulike typer abonnementer avhengig av størrelsen og beliggenheten på bokhandelen. Litteraturabonnementene må ha en rettferdig finansieringsmodell, som sørger for at det er økonomisk lønnsomt å tilgjengeliggjøre litterær bredde. Bokhandlerforeningen foreslår at forskriften ivaretar at litteraturabonnementene skal:

- Bidra til å sikre et bredest mulig utvalg i flest mulig bokhandler.
- Bidra til å utvide utvalget i bokhandelen.
- Gi fordeler til små og sårbare forhandlere.
- Gi fordeler til små og sårbare bokhandler.
- Bidra til at det lønner seg økonomisk å tilgjengeliggjøre litterær bredde.

Litteraturabonnementene kan være av kollektiv art.

§ 9. SAMARBEID OM FELLESNEDSETTELSE

- Det kan samarbeides om fellesnedsettelser på bøker. En leverandør kan i forbindelse med fellesnedsettelser kun fastsette veiledende utsalgspriser for sine bøker.
- Samarbeidet kan ikke gå ut på å begrense en forhandlers adgang til å gjennomføre salg utenom fellesnedsettelser, eller om å begrense fellesnedsettelser til visse kampanjer.

Departementet foreslår at det kan samarbeides om fellesnedsettelser på bøker. Bokhandlerforeningen støtter dette. Et eksempel på dette er dagens Mammutsalg som fortsatt er viktig både for leserne og bransjen.

§ 10. FRAKT- OG LEVERINGSBETINGELSER

- Departementet gir forskrift om felles standardbetingelser for betaling, frakt og levering ved bokomsetning.

Departementet foreslår at felles standardbetingelser knyttet til betaling, frakt og levering vil gis i forskrift og påpeker at staten ikke vil detaljregulere dette. Det er vesentlig. Distribusjon og frakt er et av de områdene hvor vi forventer store endringer i årene som kommer. Utvikling og effektivisering i verdikjeden er et sunnhetstegn som kan redusere fraktbehov, støtte opp om bærekraftmål og bidra til at man øker markedet for bøker ved å nå lesere mer effektivt.

Det er først og fremst avgjørende at en forskrift sikrer at forlaget inkluderer frakt til utsalgssted i den faste bokprisen. Det fører til en vesentlig utjevning som sikrer at det ikke koster mer å sende bøker til en liten bokhandel i Vadsø, enn til en stor bokhandel i Oslo. Dette støtter opp om lovens formål.

Bokhandlerforeningen vil ellers påpeke at det er feil som departementet skriver, at det er forlagene som betaler all frakt i dag. Frakt fra forlag til forhandler er inkludert i fastprisen, mens eventuell retur betales av bokhandelen etter nærmere avtale med forlaget.

§ 11. VILKÅR FOR FORHANDLINGER MELLOM LEVERANDØR OG FORHANDLER

- Avtaler regulert av denne loven kan ikke inneholde særlig gunstige vilkår basert på eierskap mellom leverandør og forhandler.
- [For papirbøker som har fastpris i henhold til § 5, skal det være en maksimalsats og en minimumssats for innkjøpsrabatt fra leverandør til forhandler.
- Dette er ikke til hinder for at leverandør og forhandler kan inngå individuelle avtaler om andre ytelser, så lenge gjensidige tiltak bidrar til å oppnå lovens formål og er målbare.
- Rabatter i henhold til § 8 gjelder uavhengig av denne bestemmelsen.
- Departementet gir forskrift om størrelsen på satsene.
- Departementet kan gi forskrift om rabatter for innkjøp av e-bøker og digitale lydbøker.]

§ 11. (4.12.1) Ikke-diskrimineringsprinsipp

Departementet foreslår å lovfeste et ikke-diskrimineringsprinsipp. Forslaget innebærer et generelt forbud mot forskjellsbehandling i forhandlinger mellom bokhandel og forlag på bakgrunn av eierskap, blant annet i forbindelse med forhandlinger om rabatt mellom forhandler og leverandør, samt forhandlinger om andre salgsvilkår. Ikke-diskrimineringskravet skal gjelde begge veier, altså både med hensyn til forlags diskriminering av bokhandel og bokhandels diskriminering av forlag.

Dette er i tråd med dagens praksis, og støttes av Bokhandlerforeningen.

§ 11. (4.12.2) Rabatt til forhandler (avanseregulering)

Det er ikke dokumentert behov for å innføre avanseregulering

Departementet ber om innspill på om det bør eller ikke bør innføres rabatt-tak (avanseregulering).

Bokhandlerforeningen advarer mot å innføre reguleringer i forhandlinger mellom forhandler og leverandør. Det er ingenting som tilsier at vertikal integrasjon utgjør et reelt problem i dagens marked. Norge har et velutviklet bokhandlernet og en rik flora av forlag hvor bøkene når ut til leserne. Utgangspunktet for at departementet vurderer avanseregulering er, slik vi forstår det, faren for mulige uheldige konkurransevridende effekter av vertikal integrasjon. Bokhandlerforeningen er sterkt imot å innføre en avanseregulering som et «føre-var-tiltak» for å løse et problem man ikke vet finnes, med et virkemiddel man ikke kjenner effekten av. En inngripende detaljregulering som avanseregulering, begrenser bransjens muligheter til å selv finne effektive og bærekraftige løsninger i et marked som er i stadig endring, og svekker derigjennom bokens evne til å konkurrere med andre tjenester og produkter. Vi mener avanseregulering vil gi motsatt effekt av hva som er formålet med loven.

Det litteraturpolitiske målet om mangfoldig spredning av litteratur er godt ivaretatt

Departementet skriver at formålet med en eventuell avanseregulering primært vil være å sikre likebehandling mellom aktørene i bokmarkedet. Samtidig viser de til at dagens samspill mellom skaffe- og leveringsplikten og litteraturabonnementer, og bokhandlenes egne innkjøp, skaper helheten i tilbudet av fysiske bøker til befolkningen, og bidrar til nøytralitet og likebehandling av bøker fra ulike forlag (s36 og s41).

Bokhandlerforeningen mener det litteraturpolitiske målet om mangfoldig spredning av litteratur er godt ivaretatt. Samtlige kjedebokhandler har et litteraturabonnement, og bokhandelen har aldri solgt flere titler fra flere forlag enn nå. Det er ingenting som tyder på at kjedebokhandler favoriserer sine eierforlag. Bokhandlerforeningens salgsstatistikk viser at tittelbredden i norsk bokhandel fra tre største forlagene har vært stabil de siste ti årene, og at økningen kommer fra andre, mindre forlag. Hver tittel er unik. Bokhandelen lever av å selge bredden: De hundre mest solgte titlene i 2021 sto for bare 16 prosent av totalt antall solgte bøker. Bokhandlene er dermed avhengige av å tilby de beste bøkene til leserne sine, uavhengig av forlag og konserntilknytning. Noe annet ville ha gjort det umulig å drive lønnsom bokhandel med et relevant tilbud til kunden.

En avanseregulering vil ikke bidra til å styrke lovens formål

Som en begrunnelse for videreføring av dagens virkemidler inn i lovs form, peker departementet på at dagens litteraturpolitikk lever opp til formålet om å produsere mangfold. Med bakgrunn i dette, mener ikke Bokhandlerforeningen at det er dokumentert behov for å regulere forhandlingene mellom leverandør og forhandler ytterligere. I Menons rapport fra 2021, «Utredning av unntaket fra konkurranseloven § 10 for samarbeid ved omsetning av bøker», viser de til at de tidligere, på oppdrag fra Forleggerforeningen (2017), har utredet konsekvensene for allmennmarkedet av alternative avansereguleringer. Videre skriver de at «Utredningen konkluderte med at ingen av reguleringene var å anbefale. Dette på bakgrunn av teoretiske betraktninger og empiriske analyser.» Dette støtter opp om argumentasjonen om at avanseregulering ikke er riktig virkemiddel for å oppnå formålet med bokloven.

Vertikal integrasjon er begrenset og utgjør ikke et reelt problem som er til hinder for å oppnå lovens formål

Departementet skriver at kombinasjonen av få aktører og vertikal integrasjon kan være problematisk fordi det skaper en ujevn forhandlingssituasjon. Men det er ingenting som tilsier at vertikal integrasjon utgjør et reelt problem i dagens marked. En avanseregulering vil dessuten virke mot sin hensikt, når målet er å sørge for et størst mulig mangfold av aktører, også blant bokhandlene. En avanseregulering som knebler bokhandelens mulighet for effektiv butikkdrift, er ikke et godt incentiv for å få flere til å starte opp eller investere i bokhandel. Det koster å være til stede der folk er. For å innfri kundenes forventninger til godt

utvalg og en god handleopplevelse, trenger vi lønnsomme bokhandler med rom for utvikling. Som departementet skriver, viser den gode norske dekningen av bokhandler per innbygger at dagens situasjon på forhandlersiden er til fordel for forbruker og forfatter sammenlignet med andre europeiske land.

Bokhandlerforeningen vil poengtere at for å ivareta god tilgjengelighet til bokhandler over hele landet, er vi helt avhengig av veldrevne, lønnsomme kjeder. I de minste distriktskommunene våre med bokhandler, finner vi både selvstendige distriktbokhandler og bokhandler fra Norli og ARK. Norli Universitetsgata bidrar i prinsippet til å opprettholde bokhandelen i Vadsø og Evje. Formålet med loven er en størst mulig tilgjengelighet til et stort mangfold av titler. Dette målet er nådd i dag.

Dagens samspill mellom aktører sikrer en dynamikk som styrker boken i konkurransen med andre tilbud

I høringsnotatet, under § 4.12.2 Rabatt til forhandler, skriver departementet at «Avanseregulering, markedsføringstiltak og kampanjer, lagerkostnader og frakt- og distribusjonskostnader henger tett sammen». Bokhandlerforeningen mener at dagens forhandlinger tilrettelegger for en omstillingsdyktig bokbransje som sikrer leserne et bredt og mangfoldig litteraturlstilbud. Å innføre reguleringer på ett enkeltstående virkemiddel vil redusere denne dynamikken og komme i veien for aktørenes evne til å løfte frem boka i konkurranse med andre tilbud leseren står overfor.

Vi merker oss dessuten at departementet skriver at en fjerning av forhandleres mulighet til å gi 12,5 prosent rabatt til sluttbruker må sees i sammenheng med en eventuell avanseregulering. Vi mener at dette naturlig vil justere seg i frie forhandlinger mellom partene.

Avanseregulering vil hindre utvikling og begrense bokhandelens konkurransekraft

En inngripende detaljregulering som avanseregulering, vil sementere dagens verdikjeder, hindre utvikling og kunne få konsekvenser som er vanskelig å forutsi i dag. Høringsnotatet påpeker nettopp at bokmarkedet ikke er statisk; det utvikles nye litterære former, nye forretningsmodeller og nye måter å spre litteratur og skape leselyst på. Vi ønsker oss ikke en lov som vil begrense bokhandelens konkurransekraft mot andre tilbud og derigjennom muligheten for å gi leserne et stadig bedre tilbud.

Avanseregulering vil ha motsatt effekt av hva som er formålet med loven

Konkurransen om lesernes oppmerksomhet er stor, og bokhandelen jobber kontinuerlig for å gi leserne et enda bedre tilbud og sørge for et mangfoldig utvalg i landets bokhandler. Bokhandelen selger flere titler, fra flere forlag, enn noen gang før. Med avanseregulering frykter vi at rabattnivået presses ned og låses på et nivå som ikke er bærekraftig, og som svekker bokhandelens økonomi og evne til å være til stede der kundene er. Dette vil gå ut over hele bransjen, og vil virke mot lovens formål. Hvis et rabatt-tak presser rabatten ned, kommer bøkenes posisjon i bokhandelen til å svekkes, og bokhandelen vil tvinges til å satse mer på andre varer for å få en lønnsom omsetning. Det er negativt for forfatterne og gir et dårligere utvalg for leserne.

Avanseregulering vil ramme bokhandelen uforholdsmessig hardt sammenlignet med andre forhandlere

Bokhandlerforeningen er videre bekymret for at en eventuell avanseregulering kun rammer bokhandelen, som er den aktøren som selger bredden av norsk litteratur. Bokloven skal gjelde alle forhandlere, men forhandlere som dagligvare, bensinstasjoner og kiosker baserer seg på en annen forretningsmodell, der de hovedsakelig selger bestselgere i kommisjon. Kommisjon gir riktignok lavere betingelser, men innebærer heller ingen risiko eller krav om å tilby leseren en bredde og et mangfold av litteratur.

Vi reagerer også på at en eventuell avanseregulering er foreslått å fungere ulikt for ulike formater, noe som igjen vil ramme ulike forhandlere forskjellig. Høringsnotatet beskriver at en (eventuell) avanse for papirbøker skal reguleres gjennom loven, mens «departementet kan gi forskrifter om rabatter for innkjøp av e-bøker og digitale lydbøker.» Vi mener at dette ikke er lik behandling av kanaler eller formater, og at det gir en uheldig konkurransevidende effekt. Dette virker i strid med boklovens formål om likebehandling av alle forhandlere.

Bokhandelen har ikke for store marginer på bekostning av forlagene

Vi mener at det ikke er noen grunn til å hevde at bokhandelen har for store marginer på bekostning av forlagene. Om en ser på fortjenestemarginene til Norli og ARK i de offisielle regnskapene som er tilgjengelige i Brønnøysund vil en se at realisert margin samlet har vært svakt fallende over de siste årene, og ligger på cirka 46-47 prosent.

Det er viktig å være klar over at bokhandelen kun selger cirka 2/3 av de nye bøkene de kjøper fra forlagene i utgivelsesåret. De resterende 1/3 må håndteres gjennom returer, nedkrediteringer, rabatter og ukurans, som også senker marginen. Vi vil også påpeke at det er feil som departementet skriver, at det er forlagene som dekker retur av bøker. I dag er det bokhandelen som står for denne kostnaden.

Ser vi på de faktiske driftsresultatene i Brønnøysundregisteret/Proff.no, ser vi at det både er bokhandler og forlag som gjør det godt og dårlig, og at dette svinger fra år til år. Det er det ikke mulig å regulere seg ut av det, hvert fall ikke på en måte som vil bidra til å styrke måloppnåelsen i loven.

Det er bokhandler og ikke forlag som har forsvunnet de siste årene

Bokhandlerforeningen forventer som nevnt at et rabatt-tak vil presse rabattene fra forlag til bokhandel ned, og føre til økt inntjening for forlagene på bekostning av bokhandlenes økonomi. Dette mener vi en uheldig vridning som ikke tar høyde for den faktiske økonomiske situasjonen i dagens bokbransje.

I boklovsforslaget fra 2013 var en av begrunnelsene for å innføre avanseregulering, at man var redd for at de små forlagene skulle forsvinne. Denne bekymringen viste seg imidlertid ubegrunnet. De siste årene er det bokhandler som har forsvunnet, mens det stadig etableres nye forlag.

Det har ikke skjedd en forflytning av avanse fra forlag til bokhandel

Departementet uttrykker i høringsnotatet at de ser med bekymring på en utvikling som kan føre til at bokhandlerleddet svekkes økonomisk. Samtidig understreker de at bokhandelens økonomi i hovedsak drives av de samme makrotrendene som rammer store deler av detaljisthandelen, og at denne utviklingen ikke kan stoppes gjennom en stadig forflytning av avanse fra forlag til bokhandel.

Bokhandelen kjenner seg ikke igjen i at det har skjedd en forflytning av avanse fra forlag til bokhandel. Bokomsetningen i bokhandelen har gått noe ned de siste årene, men bokhandelen har ikke kompensert dette med økte rabatter hos forlagene. I stedet har bokhandelkjedene vært gjennom omfattende omstilling og modernisering som har ført til mer effektiv distribusjon, økt bredde og tilgjengelighet for leserne både på nett og i distriktene. Som et ledd i dette har én bokhandelkjede sluttet å returnere bøker, noe som har gitt økte marginer og tilsvarende økt lønnsomhet for forlagene. De siste årene har bokhandelkjedene dessuten fått på plass helt nye forretningsmodeller og logistikksystemer. For eksempel gjør nyere lagerstyring at bokhandelkjedenes nettbutikker også kan bruke de lokale bokhandlene rundt om i landet som lager. Dette reduserer returer og er bra for både miljøet, forfatteren og leseren.

En marginundersøkelse som ikke involverer alle parter, kan ikke legges til grunn for en avanseregulering

Vi har blitt kjent med at Forleggerforeningen har lagt frem en marginundersøkelse som hevder at bokhandelens marginer har økt. Dette er ikke en prosess vi har blitt involvert i, og vi kjenner oss ikke igjen i tallene som blir presentert. Slik vi vurderer det er ikke undersøkelsen tilstrekkelig forklart eller verifiserbar. Vi mener det vil være svært problematisk å innføre et så drastisk tiltak som avanseregulering, uten at departementet har gjennomført en upartisk utredning som involverer begge parter. Dette er også i strid med utredningsinstruksen.

§ 11. (4.12.2) Markedssamarbeid (tak med hull)

Departementet foreslår at leverandør og forhandler kan samarbeide om markedsiltak så lenge dette er målbart og kan knyttes direkte til de titlene som er en del av samarbeidet.

Bokhandlerforeningen støtter dette. Bokhandelkjedene bruker flere titalls millioner på markedsføring av bøker, og markedsstøtten utgjør en liten – og stadig mindre – andel av dette. Markedssamarbeid bidrar til å løfte titler og fordele risiko mellom forlag og bokhandler. Det gjør at bokhandler og forlag i fellesskap kan synliggjøre titler som de har ekstra tro på. Bokhandlerne er nærmest leserne og vet hvilke bøker som best egner seg for salg i sine butikker. De vil ikke markedsføre eller trekke frem titler de ikke selv tror er relevante for sine kunder.

§ 11. (4.13) Tilsyn og tvisteløsning

Departementet foreslår å ikke opprette en særskilt nemnd på nåværende tidspunkt, men vil på sikt vurdere behovet for en nemnd i samråd med bransjen.

Bokhandlerforeningens medlemmer ønsker mest mulig åpenhet innenfor hva konkurranseloven tillater. Vi er imidlertid i tvil om hvordan en tvisteløsning vil kunne fungere i praksis. Vi støtter derfor departementets anbefaling.